

TOBBEN MET POELEN EN DOBBEN INHETNOORDENVELD

Jan Grotenhuis, Jan Tuttel

Poelen en dobben behoren tot de groep van vergeeten landschapselementen. Houtwallen, singels en kleine bosjes stonden al in een veel eerder stadium in de belangstelling. Ze zijn dan ook meer landschapsbepalend. Ze vallen op, dus ook als ze verdwijnen. Met dobben en poelen is dit veel minder het geval, wat tot een ongemerkt verdwijnen leidde.

Elke Drent weet wat een dobbe is. Hij zegt het alleen óók tegen poelen, en daar begint een spraakverwarring.

Voor alle duidelijkheid eerst een paar definities. Een dobbe is een vaak ronde of ovale laagte, gevormd door natuurlijke processen, opgevuld met veen en/of water. De diameter van de dobbe kan variëren van 30 centimeter tot 8 meter. We vinden ze vooral in de heideontginningen. Vaak in kultuurland, maar ook gelegen in bos of op de heide. Meestal spreekt men van vennen. Met een ven wordt alleen het open wateroppervlak bedoeld (fig 1).

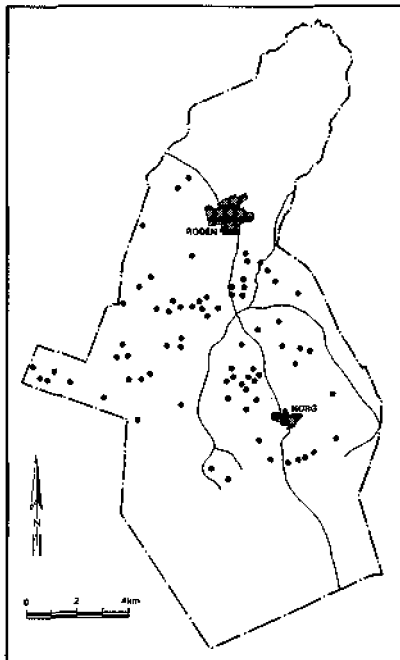
Poelen zijn gegraven laagten en dienen vooral als veedrinkpoel. Andere functies kunnen zijn: watervoorraad voor brandbestrijding (de brand 'dobbe'), plaats om hout te wateren ed. We vinden ze met name in de stroomdalen en in de oude veen en heideontginningen. In de overige landschapstypen vinden we nauwelijks poelen en/of dobben. Op een es zijn ze zonder meer zeldzaam te noemen.

Poelen en dobben hebben wel degelijk een betekenis in het natuurlijk milieu. Ze blijken van grote betekenis te zijn voor amfibieën. Reden om er meer aandacht aan te besteden.

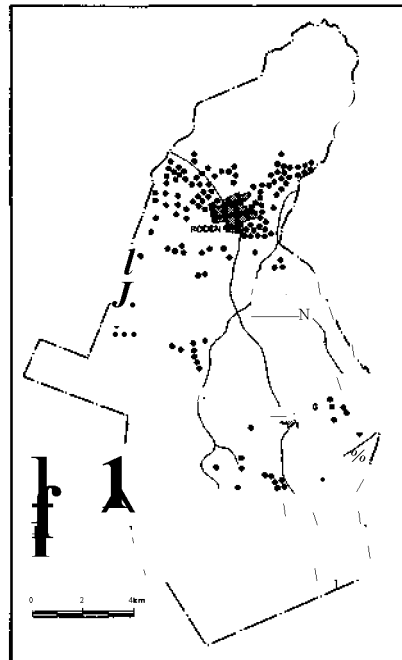
Neem nu het Noordenveld in Drente, en dan met name het gebied rond Roden en Norg. Hier komen nog ongeveer 75 dobben voor en ruim 140 poelen. Ze vormen onderwerp van een onlangs gepresenteerd plan voor onderhoud en herstel. De auteurs zijn leden van het Drents Dobben Overleg.

In 1985 zijn inventarisaties uitgevoerd om inzicht te krijgen in de onderhoudssituatie van dobben en poelen. De resultaten waren onthutsend. Dobben en poelen blijken in zeer slechte staat van onderhoud te verkeren. Vuilstort, verlanding, ontwatering, eutrofiëring.

Dinkdobbe

Overzicht dobben rond Roden en Norg

Verspreiding van poelen rond Roden en Norg

opslag, het ontbreken van deugdelijke rasters ed. zijn veelvoorkomende zaken. Dit heeft funeste gevolgen voor de natuurlijke kwaliteiten van flora en fauna.

Belangrijk voor amfibieën

Uit onderzoek is gebleken dat de natte elementen in het landschap een grote betekenis hebben als voortplantingsbiotoop voor veel amfibieën.

In Roden/Norg komen 8 soorten amfibieën voor, waaronder een ernstig bedreigde soort als de heikikker. Niet alle 'wateren' zijn geschikt als voortplantingsplaats.

Factoren als predatoren (uitgezette vis), vervuiling ed. kunnen hiervoor verantwoordelijk zijn. Naast de voortplantingsactiviteiten moet er nog meer gebeuren. De beesten moeten ook hun kostje opscharrelen. Van-

daar dat de landbiotoop eveneens van cruciaal belang is, omdat daar de andere levensfuncties verricht worden. De hoogste dichtheden en het grootste aantal soorten vinden we vaak gekoncentreerd in de natuurgebieden. Behalve voor amfibieën zijn poelen en dobben en hun omgeving ook interessant voor reptielen, die een ander belang hebben bij dobben en poelen. Veel dobben liggen in een heide-achtige omgeving, waar reptielen zich bij voorkeur thuisvoelen. Van de ringslang is bekend dat deze soort zich vrijwel uitsluitend met amfibieën voedt.

Drents Dobben Overleg

Er is intussen een plan verschenen tot behoud en herstel van de poelen en dobben in Roden/Norg. Het is uitgebracht door het Drentse Dobben Overleg. Dit overleg heeft (nog) geen officiële status, maar werkt wel.

In 1984 werd het initiatief genomen tot het oprichten van een overleggroep die de problematiek van dobben en poelen én die van amfibieën onder de loupe zou nemen.

In het Drents Dobben Overleg heeft een aantal instanties zitting, oa. Stichting Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Stichting Landschapsbeheer Drenthe, de konsulent Natuur- en Milieu Edukatie, Provinciale Planologische Dienst, afdeling Ekologie en vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer, Konsulentschap Natuur, Milieu en Faunabeheer.

De eerste afspraken die zijn gemaakt hebben betrekking op het insturen van verspreidingsgegevens naar de PPD en verder op het inventariseren van poelen en dobben.

De keus van Roden/Norg is niet geheel toevallig. Er zijn relatief veel gegevens bekend over de verspreiding van amfibieën en het is een gebied waarvoor een herinrichting in voorbereiding is. Het doel van het rapport is:

- het geven van een overzicht over de huidige toestand van dobben en poelen
- het bevorderen van een beleidsmatige aanpak van beheer, behoud en herstel van poelen en dobben, ondersteund door een doelmatige voorlichting
- betere levensvoorwaarden te scheppen door gericht en adekwaat beheer.

Het rapport gaat er vanuit dat in het gebied Roden/Norg een goede ekologische infrastructuur aanwezig moet zijn om te komen tot behoud en vooral herstel. Levenskrachtige populaties (vaak aanwezig in de natuurgebieden) kunnen met elkaar verbonden worden. Tussen de populaties kan dan een uitwisseling optreden. Naast het opknappen van bestaande dobben en poelen moeten nieuwe poelen gegraven worden om het na te streven doel te bereiken.

Ook voor deze dobbe geldt waar uil ligt, komt rotzooi bij

W/Zerk JLA

Bij het graven van nieuwe poelen is uiteraard rekening gehouden met criteria, zoals:

- migratiemogelijkheden van amfibieën (de leefgebieden zijn verschillend van grootte),
 - voorkomen en verspreiding van amfibieën,
 - voorkomen van barrières, bv. wegen.
- Op deze wijze kunnen glibbertapjten van paddenlijven op wegen voorkomen worden. Paddenoverzetakties

Foto boven: Dichtgegroeide pool, slechts herkenbaar aan de brandnetelplek

Foto onder: Dobben en poelen hebben een edukatieve waarde

zijn dan slechts een tijdelijk hulpmiddel. De biotoopstructuur verbeteren geeft een blijvend effect.

Poelenfonds

Het opknappen van de bestaande dobben en poelen en het graven van nieuwe poelen kan slechts ten dele uitgevoerd worden binnen de huidige projecten. Enige inbreng kan verwacht worden via de terreinbeherende natuurbeschermingsinstanties en via de Stichting Landschapsbeheer Drente bij particulieren met de WSW.

Het geheel is echter te omvangrijk en te kostbaar om

het binnen de huidige situatie op te vangen. Een gemaakte kostenraming komt voor het gehele gebied neer op een bedrag van ongeveer f 600.000,— of wel f 3.890,—per dobbe, f 1.000,—perpoelen f 1.320,—per nieuw te graven pool.

Naast een uitvoering van het werk in de betaalde sfeer kan gedacht worden aan meer inzet door vrijwilligers. In Roden is daar in het voorjaar van 1986 al een goed begin mee gemaakt door het IVN-Roden. Voor de uitvoering van het werk door vrijwilligers kan misschien gedacht worden aan de oprichting van een Poelenfonds. Gelden uit dit fonds kunnen dan aangewend worden voor beheer. Een ander belangrijk doel is dat de 'natte' landschapselementen ook worden meegenomen in de Landschapsbeleidsplannen. Roden/Norg zou in dit kader een voorbeeldfunctie kunnen vervullen.

Er ligt nu een goede inventarisatie op tafel. Daarop is een concreet plan tot behoud en herstel van poelen en dobben gebaseerd. Als er, gespreid over een aantal jaren, middelen gevonden worden om dit plan uit te voeren, is resultaat gegarandeerd.

Een aantal soorten amfibieën en indirect ook de reptielen worden verzekerd van hun voortbestaan. En we praten dan nog steeds over bedreigde en beschermde diersoorten!

Drents Dobben Overleg gaat door

Het Drents Dobben Overleg zal het niet bij de activiteiten in Roden/Norg laten. Op dit moment wordt een overzicht gemaakt rond Vledder. Verder wordt gewerkt aan een uitgebreide aanvulling van de verspreidingsgegevens van amfibieën en reptielen door de PPD van Drente.

Het streven naar behoud en herstel van dobben en poelen blijft van kracht. Immers door het onderhouden en opnieuw aanleggen van poelen en dobben worden de natuurlijke kwaliteiten weer hersteld. Een jarenlange verwaarlozing wordt teruggedrongen, wat een redding betekent voor het voortbestaan van soorten amfibieën.

Daarbij is het uit natuur- en milieu edukatief oogpunt van minstens zo groot belang. Zowel door het bewust meewerken aan natuurbehoud (vrijwilligerswerk), als door de mogelijkheden om weer in contact te komen met de natuurzaken. Natuurlijke dingen die vroeger zo 'gewoon' waren. Poelen en dobben met veel kikkers en salamanders kunnen weer gewoon worden.

Het rapport is te bestellen door f 15,— over te maken op giro nr. 824247 van de Rabobank, Assen, bankreknr. 382830202 Inv. Stichting Landschapsbeheer Drente, ow. Rapport dobben en poelen.